

Projektredovisning Kemikalietillsyn 2017

CLP

Bekämpningsmedel
Sprängämnesprekursorer

1 Sammanfattning

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har under 2017 genomfört ett tillsynsprojekt för att kontrollera märkning och förpackning av kemiska produkter och bekämpningsmedel i detaljhandeln. Projektet har även innefattat kontroll av efterlevnaden av reglerna gällande sprängämnesprekursorer.

Totalt besöktes tjugonio verksamheter. Tillsynens omfattning varierade på urval av vilket utbud som fanns av kemiska produkter och biocidbehandlade varor i verksamheterna. De fyra verksamheterna där tillsyn av enbart sprängämnesprekursorer gjordes var apotek. Därutöver har information om CLP skickats till ytterligare fem verksamheter som inte har besökts inom ramen för detta tillsynsprojekt.

Tillsynsprojektet har inneburit att en stor mängd bristande produkter har åtgärdats eller plockats bort från försäljningshyllorna, vilket minskar risken att användare skadas av farliga produkter. Tillsynen bedöms ha bidragit till ökad kunskap hos verksamheterna samt till bättre information mot konsumenterna som ska köpa produkterna.

2 Bakgrund

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har under 2017 deltagit i Kemikalieinspektionens nationella samverkansprojekt för att kontrollera efterlevnaden av reglerna i CLP-förordningen. CLP-förordningen innehåller regler för klassificering, märkning och förpackning av kemiska produkter (Classification, Labelling and Packaging). Tillsynen följde den gemensamma projektplanen som Kemikalieinspektionen tog fram.

Vid tillsynen granskades på liknande sätt även försäljning och märkning av bekämpningsmedel.

Kontoret har även deltagit i Miljösamverkan Stockholm Läns samverkansprojekt om sprängämnesprekursorer. Syftet med samverkan var att få en överblick över återförsäljarnas kunskap om lagstiftningen som reglerar sprängämnesprekursorer och de farliga ämnena ute på marknaden samt att stödja målet med lagstiftningen som siktar till att minska risken för hemtillverkning av sprängämnen. Tillsynen genomfördes samtidigt med CLP-tillsynen och tillsynen av bekämpningsmedel.

Inför tillsynsbesöken har informationsmaterial från Kemikalieinspektionen och Myndigheten för samhällsskydd och Beredskap (MSB) samt följebrev skickats ut till berörda verksamheter. Följebreven kan hittas i ECOS ärendet MHN 2017-608.

2.1 CLP

Enligt Kemikalieinspektionens projektplan fanns det två varianter av inspektioner i CLP-projektet, grundläggande inspektioner och fördjupade inspektioner.

I den grundläggande inspektion ingick att kontrollera att kemiska produkter som säljs är märkta enligt CLP-förordningen och att märkningen är på svenska. I den fördjupade inspektionen ingick även att kontrollera att det fanns barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning för de kemiska produkter där så krävs.

Kemiska produkter som släpps ut på marknaden ska sedan den 1 juni 2015 vara klassificerade, märkta och förpackade enligt reglerna i CLP-förordningen (Förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar). Produkter som innan dess redan släppts ut på marknaden har dock fått lov att säljas vidare under en övergångstid trots att de är märkta och förpackade enligt de äldre reglerna i Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter, KIFS 2005:7. Sedan den 1 juni 2017 ska alla kemiska produkter som finns ute till försäljning på marknaden vara klassificerade, förpackade och märkta enligt reglerna i CLP-förordningen.

2.2 Bekämpningsmedel

I butiker med försäljning av bekämpningsmedel kontrollerades förpackning och märkning av biocidprodukter (impregnerat trä, bekämpning av skadedjur) och växtskyddsmedel.

Reglerna om bekämpningsmedel finns i Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:3) om bekämpningsmedel. Reglerna om träskyddsbehandlat virke finns i Reach-förordningen bilaga XVII och i Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Bekämpningsmedel ska förutom faro- och skyddsinformation vara märkt med bland annat; registreringsnummer från Kemikalieinspektionen, namn på medlet, verksamt ämne, behörighetsklass, användningsområde för medlet samt namn på den som släpper ut produkten på marknaden. All information i märkningen ska vara på svenska.

Den som säljer träskyddsbehandlat virke är skyldig att lämna skriftlig information om bland annat följande; verksamma beståndsdelar i träskyddsmedlet, begränsningar i användning, hur virket lämpligen bearbetas, hälsorisker och skyddsåtgärder samt hur avfall från virket ska tas omhand.

Från den 26 november 2015 ska alla som säljer eller distribuerar växtskyddsmedel ha någon hos sig som har gått utbildning och fått ett utbildningsbevis för att få tillhandahålla växtskyddsmedel på marknaden.

2.3 Sprängämnesprekursorer

Vid tillsynen av sprängämnesprekursorer ställdes frågor enligt en checklista framtagen av miljösamverkans projektgrupp. Syftet med projektet var att få en överblick över återförsäljarnas kunskap om lagstiftningen som reglerar sprängämnesprekursorer samt de farliga ämnena ute på marknaden. MSB:s informationsmaterial användes och distribueras i samband med tillsynen.

Sedan år 2014 gäller den nya lagstiftningen rörande sprängämnesprekursorer (2014:799). Lagstiftningen upprättades för att minska möjligheterna för terrorister och andra med ont uppsåt att kunna tillverka sprängämnen. Sprängämnesprekursorer är ämnen som förekommer på marknaden och som tillsammans med andra ämnen kan användas för tillverkning av hemgjorda sprängämnen. Reglerna rörande dessa ämnen har sin grund i EU-

förordning 98/2013, som kompletterats med lagen 2014:799 och förordningen 2014:880 om sprängämnesprekursorer. Reglerna ställer bland annat krav på tillstånd för köp av enskilda personer (privatpersoner), samt krav på märkning och rapportering för ekonomiska aktörer.

Exempel på berörda ämnen är; väteperoxid, nitrometan och salpetersyra.

Enligt artikel 4.7 i prekursorförordningen ska ekonomiska aktörer som till enskilda personer tillhandahåller en sprängämnesprekursor som omfattas av restriktioner för varje transaktion kräva att ett tillstånd uppvisas. Det betyder att den som säljer produkter som innehåller något av de tre tillståndspliktiga ämnena till enskilda personer måste begära att dessa uppvisar ett tillstånd från MSB till att förvärva, införa, inneha och använda ämnet i fråga. Av MSB:s tillstånd framgår också vilken maximal mängd och halt som personen har tillstånd till.

Tillståndskrav råder för enskilda personer, vilket innebär "varje fysisk person som agerar i syftet som inte är knutna till hans eller hennes näringsverksamhet, affärsverksamhet eller yrke" (det som i dagligt tal kallas privatpersoner).

Produkter med mer än 40 viktprocent kaliumklorat, kaliumperklorat, natriumklorat eller natriumperklorat är förbjudna för enskilda personer att förvärva, införa inneha och använda. Undantag från detta gäller för färdigmonterade pyrotekniska artiklar, bland annat fyrverkeriartiklar och nödraketer. Reglerna om sprängämnesprekursorer gäller heller inte läkemedel som genom förskrivning görs tillgängliga för en enskild person.

2.4 Projektorganisation

Två miljöskyddsinspektörer utförde tillsynen under vecka 45 och ansvarade gemensamt för att löpande avrapportera resultaten till KEMI via en webbsida. Resultat till miljösamverkan redovisas separat.

2.5 Ekonomi

Avgift för CLP-tillsyn tas ut i de fallen där brister påträffats. För verksamheter med årlig avgift ingår tillsynen i ordinarie avgift. Avgift för tillsyn av sprängämnesprekursorer kan inte tas ut eftersom den tillsynen inte omfattas av den kommunala taxan för miljö- och hälsoskydd.

2.6 Tillsynsansvar

Av 2 kap. 31 § p. 5 miljötillsynsförordningen (2011:13) framgår det att kommunerna har tillsyn över hanteringen av kemiska produkter i andra verksamheter än miljöfarliga verksamheter enligt 9 kap. miljöbalken, utom den tillsyn som Kemikalieinspektionen utövar över primärleverantörers utsläppande på marknaden. I begreppet hantering inkluderas distribution och försäljning. Fördelningen av tillsynsansvar innebär i praktiken att miljö- och stadsbyggnadskontoret ska kontrollera sådana kemiska produkter som levererats till återförsäljaren från ett svenskt företag, såvida det företag som inspekteras inte sätter på egna etiketter med eget namn (företaget är då så kallade namnbytare, dvs. primärleverantörer).

Enligt 6 § lagen (2014:799) om sprängämnesprekursorer ansvarar kommuner för tillsynen över artikel 4.7 och artikel 5 i EU-förordning 98/2013 om saluföring och användning av sprängämnesprekursorer (prekursorförordningen).

2.7 Urval

Projektets utgångspunkt var att så många företag som möjligt skulle besökas och få CLP-tillsyn åtminstone enligt grundläggande nivå.

3 Resultat

3.1 Genomförda tillsynsbesök

Nedan redovisas antalet verksamheter som besöktes:

Tillsynsområde	Antal
CLP	22
CLP och sprängämnesprekursorer	1
CLP, sprängämnesprekursorer och bekämpningsmedel	2
Sprängämnesprekursorer enbart	4
Totalt	29

Totalt besöktes tjugonio verksamheter. Tillsynens omfattning varierade på urval av vilket utbud som fanns av kemiska produkter och biocidbehandlade varor i verksamheterna. De fyra verksamheterna där tillsyn av enbart sprängämnesprekursorer gjordes var apotek.

Därutöver har information om CLP skickats till fem verksamheter som inte har besökts inom ramen för detta tillsynsprojekt.

3.2 CLP

I Danderyd gjordes CLP-tillsyn på totalt 25 verksamheter inom detaljhandeln och 228 produkter granskades. Bland annat besöktes mataffärer, skoaffärer, sko- och nyckelservice, möbelaffär, vitvaruhandel och växtförsäljning.

För att så många verksamheter som möjligt skulle kunna besökas under tiden som var avsatt för projektet utfördes i första hand förenklad inspektion (kontroll av CLP-märkning och varningstext på svenska). Fördjupad inspektion, där även kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning ingick, gjordes på tre verksamheter.

Av samtliga besökta butiker hittades brister hos 13 stycken, vilket motsvarar 52 % av butikerna. Av totalt 228 produkter som granskats hade 34 produkter brister vilket motsvarar 15 %. I de butiker där fördjupad inspektion gjordes hittades även produkter som saknade svensk märkning (5 st.) och barnskyddande förslutning (1 st.).

Kontrollrapport skickades till de verksamheter där brister påträffades. Samtliga butiker åtog sig frivilligt att ta bort de felaktiga produkterna från hyllorna.

Vissa brister är sanktionerade för det fel som redan har begåtts, oavsett om verksamheten vidtar åtgärder eller inte. Sanktioner som blir aktuella i detta projekt är att besluta om miljöstraffavgift och/eller upprätta en åtalsanmälan. Miljöstraffavgift beslutas exempelvis i de fall barnskyddande förslutning saknas eller produkten är märkt enligt CLP men varningstexten är inte på svenska. Åtalsanmälan upprättas exempelvis när en produkt har gammal märkning och den märkningen inte är på svenska.

Uppföljning av tillsynen pågår fortfarande och nämnden kommer i de fall åtalsanmälan och beslut om miljöstraffavgift blir aktuellt att informeras separat.

Av Kemikalieinspektionens sammanställning av projektet framgår att det i hela Sverige gjordes totalt 1 400 inspektioner och att omkring 2 600 produkter med brister hittades. Den vanligaste bristen var att produkter inte var försedda med uppdaterad märkning enligt CLP-förordningen (ca 2 000 st.). Det var också många produkter som saknade svensk märkning (ca 400 st.) och kännbar varningsmärkning (ca 200 st.). Den kanske allvarligaste bristen, att barnskyddande förslutning saknades, förekom för ca 80 produkter.

3.3 Sprängämnesprekursorer

Tillsynsbesök för att kontrollera och informera om sprängämnesprekursorer gjordes på fyra apotek. Frågorna som ställdes avsåg bland annat att undersöka om verksamheten kände till reglerna om sprängämnesprekursorer, om produkter fanns i sortimentet som omfattas av lagstiftningen samt kontroll av verksamhetens egenkontroll.

Verksamheterna kände inte till lagstiftningen kring sprängämnesprekursorer, men det fanns rutiner hos varje apotek som gjorde att lagstiftningens krav ändå uppfylldes. De produkter som hittades (väteperoxid 15% och 30%) såldes enbart genom recept eller till yrkesmässig användare.

Vidare gjordes tillsyn av sprängämnesprekursorer även i färghandeln. Inga produkter påträffades som berördes av lagstiftningen.

3.4 Bekämpningsmedel

Tillsyn av bekämpningsmedel gjordes på fem verksamheter. Vi kontrollerade växtskyddsmedel och biocider. Brister hittades på märkningen av bekämpningsmedlen i ett fall där märkning enligt CLP saknades. I övrigt hittades inga brister.

I kategorin biocider omfattas även biocidbehandlade varor som impregnerat trä. Förvaring och märkning kontrollerades samt även vilken information som lämnas till kunden som köper det impregnerade virket. Detta kontrollerades på tre verksamheter varav en hade brist på märkning och förvaring.

4 Slutsatser

Tillsynsprojekt har resulterade i att många bristfälliga produkter har plockats bort från hyllorna. Tillsynen bedöms ha bidragit till ökad kunskap hos verksamheterna samt till bättre information mot konsumenterna som ska köpa produkterna.

CLP-förordningen har funnits sedan 2008. Reglerna i CLP-förordningen har införts stegvis och under en övergångsperiod har CLP gällt parallellt med äldre regler. Trots det fanns det fortfarande många felaktigt märkta produkter i detaljhandeln.

Inför tillsynsbesöken skickades informationsbrev och broschyrer till verksamheterna. Informationen hade nått fram till verksamheterna men hade inte i alla fall resulterat till att verksamheten gått igenom sitt sortiment och plockade bort felaktigt märkta produkter.

Inför tillsynsbesöken informerades verksamheterna om att vi skulle komma på besök under vecka 45 men inte vilken dag och tidpunkt. Hos några verksamheter framkom synpunkten att vi borde ha bokat tillsynsbesök så att personalen i verksamheten haft möjlighet att förbereda sig och avsätta tid. Det framkom även önskemål om att inte diskutera tillsynens resultat med personalen ute i butik bland kunderna.

Inför framtida tillsynsprojekt finns behov av att se över hur kontoret informerar om kemikalierregler. För att underlätta för verksamhetsutövarna att ta till sig av informationen kan den eventuellt behöva förenklas och specificeras ytterligare beroende på mottagarens verksamhet och aktuella produkter. Vid framtida oanmälda tillsynsbesök kan det vara lämpligt att fråga personalen om lämplig plats för genomgång av brister. Vår bedömning är däremot att det inte hade varit möjligt att genomföra projektet med förbokade besök under den korta tid som fanns till förfogande.

Kemikalieinspektionen ger bra stöd till kommunerna som deltar i tillsynsprojekt genom utbildning, färdiga mallar och checklistor samt möjlighet till vägledning under projektets gång och även efteråt. Detta underlättar även det administrativa arbetet och gör att inspektörerna på kommunen kan fokusera i att planera besöken och genomföra tillsynen.

För att i framtiden kunna ta betalt för tillsyn av sprängämnesprekursorer finns det behov av att ta fram en särskild taxa för detta.

Bilaga:

1. Lista över besökta verksamheter

Bilaga 1 Lista över besökta verksamheter

Företag	Kommentar
Tillsyn CLP	
Marindepån	Kontroll har gjorts i samband med ordinarie inspektion
Bygghemma butik i Sthlm	Enebyberg
Circle K i Danderyd	Kontroll har gjorts i samband med ordinarie inspektion
Coop Extra Danderyd	Enebyängens handelsområde
OKQ8 Danderyd vid kullen	Kontroll har gjorts i samband med ordinarie inspektion
ICA Supermarket Mörby C	Mörby Centrum
Hemköp	Mörby Centrum
Coop Konsum Djursholm	Djursholm
ICA Myran	Mörbyhöjden
ICA Nära Enebytorget	Enebytorget
Plantagen Enebyberg	Enebyängens handelsområde
Teknikmagasinet	Mörby Centrum
Elon	Enebyängens handelsområde
Trademax	Enebyängens handelsområde
My One	Enebyängens handelsområde
Sportson	Enebyängens handelsområde
Eneby Kemtvätt, Sko- & Nyckelservice	Eneby Torg
Mörby Sko och nyckelservice AB	Mörby Centrum
Eurosko Mörby Centrum	Mörby Centrum
Jarmeus	Mörby Centrum
Åhléns	Mörby Centrum
Lidl	Stocksund
Tillsyn CLP och Sprängämnesprekursorer (SPK)	
Flügger färg	Enebybergsvägen

Tillsyn CLP, SPK, bekämpningsmedel	
Bygma Danderyd	Enebybergsvägen
Djursholms trä	Djursholm
Tillsyn SPK	
Kronans Apotek	Mörby Centrum
Apoteket	Mörby Centrum
Lloyds apotek Enebyberg	Eneby Torg
Apoteksgruppen Djursholm	Djursholm